

Handleiding Scholierenverkiezingen

Tweede Kamer 2023

ProDemos

Inhoud

Over de Scholierenverkiezingen	2
Hoofddoelen en reflectie.....	3
De Scholierenverkiezingen stap voor stap	4
De verkiezingsdag(en)	6
Extra activiteiten van ProDemos.....	7
Zelf extra activiteiten organiseren	8
Bijlage 1: Reglement van de Scholierenverkiezingen.....	10
Bijlage 2: Leidraad voor het stembureau	11
Bijlage 3: Proces-verbaal voor het stembureau.....	14
Bijlage 4: Standaardpersbericht.....	18

Over de Scholierenverkiezingen

Op woensdag 22 november 2023 zijn de echte verkiezingen voor de Tweede Kamer. In de twee weken hieraan voorafgaand vinden de Scholierenverkiezingen plaats. De Scholierenverkiezingen zijn dé manier op leerlingen en studenten kennis te laten maken met het uitbrengen van hun stem, ook als ze bij de echte verkiezingen nog niet mogen stemmen.

De Scholierenverkiezingen vinden plaats van **woensdag 1 november tot en met dinsdag 21 november**. Leerlingen en studenten brengen hun stem op papier uit (net als in het echt), waarna de docent de uitslag van de school doorgeeft aan ProDemos. ProDemos maakt op dinsdagmiddag 21 november de uitslag van de Scholierenverkiezingen bekend. Om 17.30 uur is deze (ook per school) te vinden op <https://stem.scholierenverkiezingen.nl/uitslagen>.

Organisatie

Verderop in deze handleiding vind je tips voor de organisatie van de Scholierenverkiezingen. Je doorloopt in elk geval 5 stappen:

1. Meld je school aan via de website <https://scholierenverkiezingen.nl/>.
2. Plan de dag (of dagen) waarop je de Scholierenverkiezingen op jouw school organiseert.
3. Richt een stembureau in en vraag leerlingen om het stembureau te bemensen.
4. Print de stembiljetten.
5. Geef de uitslag door aan ProDemos via <https://stem.scholierenverkiezingen.nl/docenten/>.

Belangrijkste data

- Inschrijven: Houdt de website in de gaten vanaf wanneer je je kunt inschrijven. Inschrijven kan tot en met maandag 20 november.
- Invoeren uitslag: Woensdag 1 november 08.00 uur tot dinsdag 21 november 16.00 uur
- Landelijke bekendmaking uitslag Scholierenverkiezingen: Dinsdag 21 november 17.30 uur

Hoe veel tijd kost het?

Als je je beperkt tot alleen de Scholierenverkiezingen, hoef je niet veel tijd kwijt te zijn.

- Voorbereidingstijd: online aanmelden, enkele administratieve handelingen zoals leerlingelijsten (laten) uitdraaien, stembiljetten vermenigvuldigen, desgewenst posters downloaden en printen
- Leerlingen selecteren voor het stembureau en voor de op- en afbouw van het stemlokaal
- Een korte bijeenkomst om de leden van het stembureau te instrueren: 30 minuten
- Opbouwen van het stemlokaal (stemhokjes maken, posters ophangen etc.): 1 uur
- Tellen van de stemmen: 30 minuten à 1 uur (afhankelijk van opkomst)
- Afbouwen stemlokaal: 30 minuten
- Op de verkiezingsdag moeten de klassen een voor een naar het stembureau om hun stem uit te brengen. Hoe meer stemhokjes er beschikbaar zijn, hoe minder tijd je hier aan kwijt bent. Met één stemhokje kunnen ongeveer 60 leerlingen per uur stemmen.

Vragen?

Heb je na het lezen van deze handleiding nog vragen over de Scholierenverkiezingen? Neem dan contact met ons op via scholierenverkiezingen@prodemos.nl.

Veel succes en plezier!

Hoofdoelen en reflectie

De belangrijkste doelen van de Scholierenverkiezingen zijn:

- Dat leerlingen of studenten het belang van stemmen in een democratische rechtsstaat ervaren. Dit doen ze door zelf hun stem uit te brengen. Ze ervaren wellicht dat het lastig kiezen is, maar dat het maken van een keuze voor een politieke partij essentieel is voor het goed werken van onze democratie.
- Dat leerlingen of studenten het belang van een correct democratisch proces ervaren. Ze ervaren welke rol een stembureau hierin speelt en hoe belangrijk zorgvuldigheid is om te garanderen dat elke stem wordt geteld. Ze ervaren hierbij dat elke stem meetelt in de uitslag van de verkiezingen.

Bij de Scholierenverkiezingen doen leerlingen concrete ervaringen op. Hoe zorg je ervoor dat deze ervaringen ook het verwachte leereffect hebben? Bij een belevingsonderdeel is het van belang dat je de leerling op zeker moment laat nadenken over die beleving.

In principe zit het leereffect al in het 'doen': het ontvangen van het stembiljet, het zelf mogen stemmen, het zitting nemen in het stembureau. Toch kan het onbevredigend zijn, zowel voor de leerlingen als voor jezelf, om zonder afronding door te gaan. Uiteindelijk is het doel niet de ervaring zelf, maar de reflectie op die ervaring. Dat bereik je door de ervaring na te bespreken. Dat hoeft geen 'officieel reflectiemoment' te zijn. Vermijd doodoeners als 'Wat heb je hier nu van geleerd?' Houd de nabespreking kort en richt de aandacht op de essentie van de ervaring.

Daarnaast heeft de nabespreking nog twee functies:

- Transfer: je helpt leerlingen vast te stellen wat ze hebben geleerd (het kwartje valt).
- Contact met de groep: je krijgt terug waar leerlingen zitten in hun leerproces. Vaak komen ze met nieuwe vragen, waar je in je les verder op kunt aanhaken.

Hieronder geven we per onderdeel enkele reflectievragen die je zou kunnen gebruiken.

Stemmen

- Denk je dat het in het echt ook zo gaat?
- Heb je vooral je eigen mening gevolgd of heb je je laten beïnvloeden door ouders of vrienden? Hoe vond je dat?
- Waarom is het belangrijk om te stemmen?
- Ben je tevreden met het resultaat?
- Denk je dat er een betere manier is om beslissingen te nemen dan stemmen?

Stembureau en stemproces

- Leek het proces op wat je op televisie hebt gezien? Gaat het in het echt ook zo?
- Wat was er anders?
- Ben je tevreden met het resultaat?

Debat op school

- Was je het eens met wat de politicus zei?
- Ben je door de politicus van mening veranderd? Heeft de politicus je overtuigd?
- Zou je op deze persoon stemmen?
- Zou je in de schoenen willen staan van deze politicus?
- Wie zouden er op deze partij stemmen?

De Scholierenverkiezingen stap voor stap

Stap 1: Inschrijven voor de Scholierenverkiezingen

Schrijf je school en leerlingen of studenten in voor de Scholierenverkiezingen via [scholierenverkiezingen.nl](https://stem.scholierenverkiezingen.nl). Dit is mogelijk tot en met maandag 20 november.

Bij aanmelding geef je aan hoeveel leerlingen/studenten er op je school meedoen aan de Scholierenverkiezingen. Je mag zelf bepalen wie er stemgerechtigd zijn (bijvoorbeeld alle klassen, bepaalde leerjaren of bepaalde klassen).

Na inschrijving ontvang je een inlogcode voor <https://stem.scholierenverkiezingen.nl/docenten/>. Via deze website kun je het stembiljet met de partijen van je kieskring downloaden en uitprinten (op A4-formaat). Ook kun je hier na afloop de uitslagen invoeren.

Stap 2: Inplannen van de Scholierenverkiezingen

Plan de dag (of dagen) waarop je de Scholierenverkiezingen op je school organiseert. Breng collega's op de hoogte, ook voor het geval jij onverwacht afwezig bent.

Stap 3: Aankondigen verkiezingen

Alle stemgerechtigde leerlingen/studenten moeten goed weten waar, wanneer en hoe laat ze hun stem kunnen uitbrengen. Je kunt tijdens de lessen of bijvoorbeeld via posters bekendmaken waar het stembureau is en hoe laat welke klassen mogen stemmen.

Stap 4: Informeren plaatselijke pers

Plaatselijke en regionale pers heeft vaak belangstelling voor de Scholierenverkiezingen. Je kunt zelf lokale en regionale kranten, tv/radio en andere media over de Scholierenverkiezingen informeren. Een voorbeeld van een persbericht dat je daarvoor kunt gebruiken is achterin deze handleiding opgenomen.

Stap 5: Werven stembureauleden

Bedenk van tevoren wie het stembureau gaan bemensen. Deze personen (minimaal drie van wie één de rol van voorzitter op zich neemt) moeten tijdens de verkiezingsdag toezien op de gang van zaken en zorgen voor een ordelijk verloop. In het reglement (zie bijlage) staan de taken van het stembureau omschreven. Wij raden je aan de scholieren/studenten (of docenten) van het stembureau de tijd, ruimte en middelen te geven om zich goed voor te bereiden op deze verantwoordelijke taak. Laat ze sowieso het reglement goed doorlezen.

Stap 6: Downloaden en printen stembiljetten

Vanaf 30 oktober kun je zelf het stembiljet downloaden van de beheerpagina. Print genoeg exemplaren voor in het stemlokaal, zodat alle leerlingen die willen, kunnen stemmen.

Stap 7: Opstellen lijst stemgerechtigden

Alle stemgerechtigde leerlingen/studenten moeten op een lijst worden vermeld die in het stembureau aanwezig is (zie het reglement achterin deze handleiding). Zorg ervoor dat elke leerling niet meer dan één keer kan stemmen. Je kunt hiervoor ook klassenlijsten gebruiken.

Stap 8: Inrichten stemlokaal

Het is natuurlijk het leukst om tijdens de Scholierenverkiezingen zoveel mogelijk de 'echte' verkiezingen te simuleren. Richt een stembureau in en denk aan de volgende zaken:

- **Opstelling:** Op <https://scholierenverkiezingen.nl/> kun je diverse posters downloaden, waaronder één met de opstelling van het stemlokaal. Denk aan de tafels voor de stembureauleden en dat zij zicht hebben op het stemhokje en de stembus.
- **Stemhokje(s) en stembus:** Zorg voor stemhokjes en een stembus. Soms is het mogelijk om echte stemhokjes en stembussen te lenen; deze kun je gebruiken om de leerlingen te laten stemmen en de stembiljetten in te verzamelen. Je kunt hiervoor het beste contact opnemen met je gemeente en vragen naar de afdeling burgerzaken (medewerker verkiezingen). Lukt het niet om een echt stemhokje te regelen, dan kun je een geïmproviseerd stemhokje maken met bijvoorbeeld houten schotten en een kartonnen doos.
- **Posters:** Verder kun je het stemlokaal aankleden met posters. Posters over het gedrag in het stemlokaal en de opstelling van het stemlokaal vind je op <https://scholierenverkiezingen.nl/>. Je kunt ook verkiezingsposters ophangen van de verschillende politieke partijen, deze kun je downloaden door op <https://lesmateriaal.prodemos.nl/leren/> te zoeken op 'verkiezingsposters'. Je moet ze wel zelf nog uitprinten. Let op: officieel mogen deze niet in het stemlokaal zelf hangen.
- **Rode potloden:** Zorg dat er rode potloden aanwezig zijn om mee te stemmen.

Stap 9: Stemmen en vaststellen uitslag

De belangrijkste stap! In het volgende hoofdstuk van deze handleiding wordt uitgebreider ingegaan op de gang van zaken op de verkiezingsdag(en) en de taken van de stembureauleden.

Stap 10: Doorgeven uitslag

Geef de uitslag van jouw school door via <https://stem.scholierenverkiezingen.nl/docenten/>. Dit kan vanaf woensdag 1 november 08.00 uur tot uiterlijk dinsdag 21 november 16.00 uur. **Zorg dat je niet te laat bent met invoeren, want dan telt de uitslag van je school niet mee in de einduitslag.**

Stap 11: Bekendmaking landelijke uitslag

De uitslag van de Scholierenverkiezingen wordt dinsdag 21 november omstreeks 17.00 uur bekendgemaakt tijdens een feestelijke bijeenkomst. Daarna wordt de uitslag omstreeks 17.30 uur gepubliceerd op scholierenverkiezingen.nl.

Stap 12: Terugblik met leerlingen/studenten

In dagbladen, radio, tv en internet zal aandacht besteed worden aan de Scholierenverkiezingen en aan de uitslag. Houd de media in de gaten zodat je deze uitzendingen misschien kunt terugkijken met je klas.

Daarnaast kan het aardig zijn om de uitslag van de Scholierenverkiezingen te toetsen aan de uitslag van de officiële verkiezingen. Ook is het mogelijk de uitslag te vergelijken met andere scholen of steden, en/of je kunt de uitslag vergelijken met eerdere uitslagen van je school (alleen als jouw school eerder heeft meegedaan uiteraard). Op <https://stem.scholierenverkiezingen.nl/uitslagen> kun je alle uitslagen opzoeken.

De verkiezingsdag(en)

De taak van het stembureau

Het stembureau moet er zorg voor dragen dat er geheim (onzichtbaar voor anderen) gestemd wordt en dat alle stemgerechtigden maar één keer hun stem kunnen uitbrengen. Een afstreeplijst met alle namen van leerlingen/studenten is daarvoor in principe voldoende.

Als een leerling/student binnenkomt om te stemmen, controleert het stembureau of deze leerling/student op de lijst staat. Als dat het geval is krijgt de leerling een stembiljet en wordt de naam van de leerling afgestreept.

Ingevulde stembiljetten worden verzameld in een stembus om na afloop het aantal uitgebrachte stemmen te tellen. Het 'stembureau' ziet toe op de gang van zaken en vergelijkt na sluiting van het stembureau het aantal afgestreepte namen met het aantal terugontvangen stembiljetten in een proces-verbaal.

Het stembureau mag voorafgaand aan en tijdens de verkiezingsdag inlichtingen verschaffen over de procedure van de verkiezingen, maar niet (inhoudelijk) over de politieke partijen. Zie voor meer details het reglement achterin deze handleiding.

Aan het eind van de dag telt het stembureau de stemmen. Na afloop hiervan maken zij een proces-verbaal op. Met het proces-verbaal legt het stembureau verantwoording af voor het verloop van de stemming en het tellen van de stemmen. Het proces-verbaal is daarom openbaar: kiezers, waarnemers en anderen mogen het na de verkiezingen inzien.

Het stemmen in stappen

Hieronder zie je de stemprocedure in 7 stappen:

1. Meld je aan bij het stembureau.
2. Laat je identiteitsbewijs of schoolpas zien ter identificatie.
3. Je ontvangt een stembiljet.
4. Ga met het stembiljet naar het stemhokje.
5. Kleur in het stemhokje een van de vakjes rood.
6. Gooi het stembiljet in de stembus.
7. Je stem is uitgebracht.

Extra activiteiten van ProDemos

Wil je nog meer aandacht besteden aan de verkiezingen? Bekijk ons complete aanbod op <https://prodemos.nl/thema/verkiezingen>. Hieronder alvast een voorschot.

Filmpjes over de Tweede Kamerverkiezingen

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen maakt ProDemos drie duidelijke filmpjes. Eén over hoe stemmen werkt, één over wat de Tweede Kamer doet en één over hoe de landelijke politiek werkt.

StemWijzer voor jongeren: Young Voice

Voor jongeren is er een speciale StemWijzer: Young Voice. Jongeren kiezen een aantal thema's die ze interessant vinden en krijgen via filmpjes informatie over de stellingen. Op het eind zien ze bij welke partij ze het dichtst in de buurt zitten.

Verkiezingsgastlessen

ProDemos komt graag naar scholen toe om een gratis gastles over de Tweede Kamerverkiezingen te verzorgen. In deze interactieve gastles ontdekken de leerlingen of studenten hoe de verkiezingen werken en worden ze wegwijs gemaakt in de verschillende politieke partijen.

Kamerindeklas.nl

Op de website <https://kamerindeklas.nl> staat informatie over het organiseren van een projectweek over politiek. Deze projectweek eindigt met een plenair Kamerdebat of enkele plenaire debatten en één of meer stemmingen. Gedurende de week wordt dat debat voorbereid. Natuurlijk kunnen de verschillende werkvormen ook los behandeld worden. Met uitlegfilmpjes en animatiefilmpjes.

Lesmateriaal ProDemos

In onze databank op <https://lesmateriaal.prodemos.nl/leren/> vind je werkvormen over de Tweede Kamer en Tweede Kamerverkiezingen. Je kunt de werkvormen op verschillende manieren filteren (doelgroep, onderwerp, duur, etc.). Je kunt je via prodemos.nl/mailchimp ook aanmelden voor het ontvangen van lesbrieven met kant-en-klare werkvormen.

Daarnaast vind je op <https://tools.prodemos.nl/> allerlei interactieve tools voor in de klas. Bijvoorbeeld een tool om met je stemresultaat de zetelverdeling van de Tweede Kamer te berekenen en een 360-graden schoolplaat van de Tweede Kamer.

Zelf extra activiteiten organiseren

Natuurlijk kun je ook zelf een evenement organiseren, zoals een politieke markt, waarbij politieke jongerenpartijen zich presenteren. Of een debatwedstrijd met medewerking van een debatcentrum of landelijke politici (ze komen echt graag). Om het helemaal echt te maken kan de schoolkrantredactie verslag doen van zulke activiteiten en/of een radio- of tv-uitzending verzorgen.

Wij geven hier praktische informatie en ideeën om je op weg te helpen.

Debat of debatwedstrijd

Op de website van ProDemos vind je een aantal kant-en-klare werkbladen voor politieke rollenspellen over de Tweede Kamer, bijvoorbeeld de casus [stemrecht vanaf 16 jaar](#) of [verbod op mobieltjes in openbare ruimtes](#). Op de website [debatindeklas.nl](#) staan onder meer verschillende debatvormen uitgelegd (Lagerhuisdebat, Brits parlementair debat, etc.).

Maak je er een debatwedstrijd van? Om het extra interessant te maken, kun je kandidaten van een politieke partij en/of leden van politieke jongerenorganisaties (PJO's) uitnodigen om als jury(voorzitter) op te treden. Ook kun je duo's van politici met leerlingen vormen die het samen opnemen tegen andere duo's. Meer informatie met links naar de websites van de PJO's is te vinden op [Parlement.com](#).

Laat je het debatteren aan de politici over? Dan is de werkvorm 'stemmen met je voeten' een idee: leerlingen lopen tijdens het debat naar de politicus met wie ze het eens zijn. Je kunt de leerlingen tevoren de onderwerpen laten bepalen en/of stellingen laten bedenken.

Enkele handige websites zijn <https://debatinstituut.nl/> en <https://www.schooldebatteren.nl/>.

Verkiezingsmarkt

Je kunt ter voorbereiding op de Scholierenverkiezingen ook een verkiezingsmarkt organiseren. Politieke partijen leveren daarvoor graag mensen aan. De ervaring leert dat (aspirant-)Kamerleden vaak bereid zijn naar scholen te komen om in debat te gaan met leerlingen als je ze op tijd benadert. Ook kun je hiervoor PJO's benaderen, zie [Parlement.com](#).

Verkiezingsaffiches maken

Je kunt leerlingen zelf verkiezingsposters laten ontwerpen. Inspiratie kunnen zij opdoen op <https://verkiezingsaffiches.prodemos.nl/> (landelijke verkiezingsaffiches van 1918 tot en met 2021).

Verkiezingswaarnemers

Een andere mogelijkheid om leerlingen indirect in te schakelen is hen de rol van verkiezingswaarnemers te geven. Op <https://scholierenverkiezingen.nl/eigen-verkiezingen/breng-je-stem-uit/> kunnen zij in het filmpje 'Democratische verkiezingen vs. schijnverkiezingen' (stap 5) leren waar democratische verkiezingen aan moeten voldoen. Het filmpje duurt maar 1,5 minuut. Zo krijgen ze antwoord op de kernvragen: Wat zijn vrije verkiezingen? Wat zijn geheime verkiezingen? Wat zijn eerlijke verkiezingen? Voldoen de Scholierenverkiezingen op school aan de eisen?

Je kunt ook een echte verkiezingswaarnemer op school uitnodigen. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken kan jou met een van de internationale waarnemers in contact brengen. Stuur daarvoor een e-mail naar: 3W-CMV@minbuza.nl.

Nieuw in de klas

Het nieuws speelt een belangrijke rol tijdens de verkiezingen. Journalistiek wordt gezien als de waakhond van de democratie. De nieuwsmedia informeren, agenderen, controleren en zijn een platform voor debat. Bij de Scholierenverkiezingen kunnen docenten gebruikmaken van 'Nieuws in de klas' waarmee zij enkele weken kosteloos toegang hebben tot regionale en landelijke nieuwsbladen. Van het AD tot Vrij Nederland en van De Telegraaf tot het Dagblad van het Noorden. De kranten kunnen thuis bezorgd worden, op school bezorgd worden of digitaal te benaderen zijn. Zie <https://www.nieuwsindeklas.nl/onze-diensten/> voor meer informatie.

Bijlage 1: Reglement van de Scholierenverkiezingen

Artikel 1: Stemrecht

- 1.1 De school(leiding) stelt vast welke leerlingen stemgerechtigd zijn en draagt zorg voor één of meer namenlijsten van stemgerechtigde leerlingen.
- 1.2 Alleen personen die op een lijst van stemgerechtigde leerlingen voorkomen, hebben stemrecht.
- 1.3 Elke stemgerechtigde kan slechts één stem uitbrengen. Overdracht van stemrecht en stemmen bij volmacht is niet toegestaan.

Artikel 2: Stembureau

- 2.1 Het stembureau bestaat uit ten minste drie leden, waaronder een voorzitter.
- 2.2 Het stembureau is verantwoordelijk voor de goede gang van zaken tijdens de verkiezingen en draagt zorg voor naleving van dit reglement.

Artikel 3: Stembiljetten

- 3.1 De voorzitter van het stembureau overhandigt aan elke stemgerechtigde die zich bij het stembureau meldt één stembiljet. Een ander lid van het stembureau registreert op de lijst van stemgerechtigden aan wie stembiljetten worden uitgereikt (bijvoorbeeld door aankruisen of doorstrepen van de namen).
- 3.2 Stemgerechtigden die een stembiljet ontvangen hebben, zijn verplicht om na afloop hun stembiljet te deponeren in de stembus.

Artikel 4: Stemming

- 4.1 De stemming is geheim en anoniem. Het stemhokje wordt daarom zo opgesteld dat het stembiljet alleen zichtbaar is voor de stemgerechtigde die zijn stem uitbrengt. Het is toegestaan om selfies te maken in het stemhokje.
- 4.2 Wanneer een kiezer door lichamelijke beperkingen hulp nodig heeft, mag een lid van het stembureau deze kiezer helpen.
- 4.3 Nadat je hebt gestemd, kun je niet meer veranderen wat je hebt ingevuld.

Artikel 5: Stembus

- 5.1 Gedurende de periode dat er gestemd mag worden, blijft de stembus (een afgesloten bus, doos of kist) gesloten. De leden van het stembureau openen de stembus in het openbaar bij aanvang van de telling.

Artikel 6: Tellen van de stemmen

- 6.1 De op het stembureau aanwezige stembiljetten worden voorafgaand aan de opening van het stemlokaal in het openbaar geteld.
- 6.2 De ingeleverde stembiljetten en de niet-uitgedeelde stembiljetten worden in het openbaar geteld door de leden van het stembureau, onder leiding van de voorzitter.
- 6.3 Aan de hand van de in artikel 1 bedoelde lijsten wordt vastgesteld aan hoeveel stemgerechtigden een stembiljet is uitgereikt.
- 6.4 Het totaal aantal terugontvangen stembiljetten moet overeenkomen met het aantal stemgerechtigden dat een stembiljet in ontvangst heeft genomen. Het aantal terugontvangen stembiljetten, opgeteld bij het aantal niet-uitgereikte stembiljetten, moet gelijk zijn aan het aantal voor opening van de stembus getelde stembiljetten. Bij een verschil in aantallen wordt hiervan – schriftelijk – melding gemaakt aan de school(leiding).

Bijlage 2: Leidraad voor het stembureau

Het stembureau

- **Stembureauleden:** Het stembureau bestaat uit ten minste drie leden, van wie één voorzitter is. Er kunnen verschillende plaatsvervangende leden voor het stembureau worden aangewezen.
- **Aanwezigheid:** Gedurende de zitting zijn steeds twee leden aanwezig: de voorzitter en ten minste één lid. Als de voorzitter er niet is, treedt een van de leden als voorzitter op. Het stembureau wordt nooit onbeheerd achtergelaten.
- **Voorzitter:** De voorzitter is belast met de handhaving van de orde in het stemlokaal. De voorzitter ziet erop toe dat de stemming en de telling volgens de voorschriften verlopen. Als bij het nemen van een beslissing door het stembureau de stemmen staken, beslist de stem van de voorzitter.
- **Beïnvloeding kiezers:** De leden van het stembureau laten tijdens de zitting niet merken voor welke politieke partij ze zijn. In het stembureau worden geen politieke uitingen (zoals posters e.d.) opgehangen, om de kiezers niet te beïnvloeden.
- **Duur stemming:** De stemming duurt van . . . uur tot . . . uur. Het is van het grootste belang de stemming precies op tijd te laten beginnen. [Vul hier zelf de tijdstippen in waarop op jouw school kan worden gestemd.]
- **Hulp aan de kiezer:** Bij het stemmen moet de kiezer alleen in het stemhokje zijn. Wanneer een kiezer door lichamelijke beperkingen hulp nodig heeft, mag een lid van het stembureau deze kiezer helpen.
- **Vragen:** Als de leden van het stembureau niet zeker zijn van hun zaak, overlegt de voorzitter met de schoolleiding en/of de coördinerende docent.
- **Openbaarheid:** Gedurende de tijd dat het stembureau zitting houdt mogen kiezers in het stemlokaal verblijven, als zij de voortgang van de stemmingen en het telproces maar niet belemmeren.
- **Bezwaar maken:** De kiezers in het stemlokaal mogen bezwaren inbrengen tegen de stemming en de telling. Die bezwaren moeten worden opgeschreven in het proces-verbaal.

Inrichting van het stembureau

- **Inrichting:** Aan het begin van de stemming wordt de inrichting van het stemlokaal gecontroleerd. Het stemlokaal mag pas geopend worden als de inrichting in orde is. Dat moet aan de volgende eisen voldoen:
 - Er staat een tafel met genoeg stoelen voor alle leden van het stembureau. Zij moeten goed zicht hebben op de toegang tot de stemhokjes. En andere aanwezigen moeten goed kunnen zien wat de leden van het stembureau doen.
 - Er staat ten minste één stemhokje, waarvan de toegang goed zichtbaar moet zijn voor de kiezers. Leden van het stembureau en kiezers die staan te wachten moeten op tenminste 2 meter van het stemhokje blijven.
 - In het stemhokje ligt een rood potlood.
 - Er staat een stembus in de buurt van de tafel waaraan jullie zitten. Controleer dat de stembus voor de (eerste) stemming leeg is. De stembus mag pas na afloop van de stemming(en) worden geopend.
 - Aan of bij de deur hangt op een duidelijk zichtbare plaats een bordje ‘stembureau open’.
 - De looproute voor de kiezers is duidelijk. Geef dit zo nodig met tape op de grond aan of hang een duidelijke plattegrond op.
- **Aantal stembiljetten:** Tel het aantal stembiljetten. De coördinerende docent zorgt voor namenlijsten van alle stemgerechtigde leerlingen. De voorzitter stelt vast of er voldoende stembiljetten zijn om alle stemgerechtigde leerlingen te laten stemmen.

Mag de kiezer stemmen?

- **Check namenlijst:** Leerlingen die willen gaan stemmen, noemen hun naam (en hun klas). Een lid van het stembureau controleert of die naam voorkomt op de lijst met stemgerechtigde leerlingen. Registreer aan wie stembiljetten worden uitgereikt door het aankruisen of doorstrepen van de namen op de lijst(en) met stemgerechtigde leerlingen.
- **Check leerlingenasje/ID:** Ga na of de leerling degene is voor wie hij/zij zich uitgeeft, bijvoorbeeld met behulp van een leerlingenasje of ID-kaart/paspoort.
- **Uitreiken stembiljet:** Als een leerling stemgerechtigd is, geeft de voorzitter van het stembureau hem/haar een stembiljet.
- **Controle op uitbrengen stem:** Stemgerechtigden die een stembiljet ontvangen hebben, zijn verplicht hun stem uit te brengen en het stembiljet te deponeren in de stembus. Aan het eind worden de aantallen uitgebrachte stemmen gecontroleerd aan de hand van het aantal uitgereikte stembiljetten.

Het stemmen

- **Stemgeheim:** Zie erop toe dat iedere kiezer in het stemhokje alleen is. Je mag alleen buiten het stemhokje uitleg geven over de stemprocedure. Je kunt een uitzondering maken in geval van een lichamelijke beperking, bijvoorbeeld bij blindheid.
- **Stemvrijheid:** Er mag geen campagne worden gevoerd in het stemlokaal.
- **Waarnemers:** Kiezers, docenten en anderen mogen in het stemlokaal aanwezig zijn als waarnemer. Voor alle aanwezigen geldt dat zij de orde niet mogen verstoren.
- **Selfies:** Kiezers mogen een selfie maken in het stemhokje.
- **Hokje inkleuren:** De kiezer mag slechts één hokje inkleuren.
- **Inleveren stembiljet:** De kiezer deponeert het stembiljet in de stembus.

Het tellen van de stemmen

- **Tellen aantal uitgereikte stembiljetten:** Tel hoeveel leerlingen/studenten een stembiljet hebben gekregen. Dit kan gedaan worden door het aantal doorgestreepte namen te tellen.
- **Tellen ingeleverde stembiljetten:** Na het stemmen gaan de leden van het stembureau de stembiljetten tellen die in de stembus zitten. Dat doen ze onder leiding van de voorzitter, en het moet in het openbaar. Iedereen mag dus meekijken om te zien of het eerlijk gaat. Het aantal ingeleverde stembiljetten moet gelijk zijn aan het aantal uitgereikte stembiljetten. Klopt dit niet? Vermeld dit dan op het proces-verbaal.
- **Tellen stemmen per partij:** Daarna telt het stembureau de stemmen per partij. Dit kan bijvoorbeeld door de stemmen te turven op een schoolbord.
- **Ongeldige stemmen:** Een stembiljet is ongeldig als de kiezer iets op het stembiljet heeft geschreven of getekend waardoor mogelijk zijn of haar identiteit te achterhalen is. De stembureauleden noteren ook deze stemmen.
- **Blanco stemmen:** Een stembiljet is blanco als de kiezer geen van de vakjes op het stembiljet heeft ingekleurd. De stembureauleden noteren ook deze stemmen.
- **Invullen proces-verbaal:** Noteer het aantal uitgebrachte stemmen en het aantal stemmen per partij op het proces-verbaal.
- **Versturen proces-verbaal:** Het stembureau mailt het proces-verbaal naar scholierenverkiezingen@prodemos.nl.
- **Doorgeven uitslag:** Het stembureau zorgt ten slotte dat de coördinerende docent de uitslag van de school via internet (<https://aanmelden.scholierenverkiezingen.nl/login>) doorgeeft. Uitslagen die na 21 november 16.00 uur binnenkomen, tellen niet mee met de landelijke uitslag.
- **Bezwaren en klachten:** Bezwaren en klachten van kiezers noteer je altijd op het proces-verbaal, ook als je het zelf niet eens bent met de klacht of het bezwaar, en ook als je er niets aan kunt doen. Noteer of je iets gedaan hebt aan de klacht of tegen het bezwaar. Zo ja, wat? Zo nee,

ProDemos

waarom niet? Vermijd discussie. Haal er zo nodig iemand van de schoolleiding of de coördinerende docent bij.

Bijlage 3: Proces-verbaal voor het stembureau

De verkiezing van de leden van de Tweede Kamer in november 2023.

Naam school:

Locatie stembureau:

Datum verkiezing:

Gegevens stembureauleden

Voorletters	Achternaam	Aanwezig op onderstaande tijdstippen

Onregelmatigheden

Waren er onregelmatigheden tijdens het tellen van de uitgebrachte stemmen?

- nee
- ja, beschrijf wat er is gebeurd (bijvoorbeeld: een lid van het stembureau was er niet/te laat).

.....

.....

.....

.....

Bezwaren van kiezers tijdens de stemming(en)

Hadden de aanwezige kiezers bezwaren (klachten of aanmerkingen) tijdens de stemming?

- nee
- ja, beschrijf het bezwaar, ook als je het er niet mee eens bent.
Geef aan hoe vaak het bezwaar is gemeld.
Heeft het stembureau een opmerking bij het bezwaar? Zet die er dan ook bij.

.....

.....

.....

Bezwaren van kiezers tijdens het tellen van de stemmen

Hadden de aanwezige kiezers bezwaren (klachten of aanmerkingen) tijdens de telling?

- nee
- ja, beschrijf het bezwaar, ook als je het er niet mee eens bent.
Geef aan hoe vaak het bezwaar is gemeld.

Heeft het stembureau een opmerking bij het bezwaar? Zet die er dan ook bij.

.....

.....

.....

Opkomst:

Aantal uitgereikte stembiljetten:

Aantal uitgebrachte stemmen:

Eventueel verschil:

Beschrijf of het stembureau een verklaring heeft voor het geconstateerde verschil.

.....

.....

.....

Handtekeningen stembureauleden

Voorzitter:

Lid 1:

Lid 2:

ProDemos

	Aantal stemmen
Partij	
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	
21.	
22.	
23.	
24.	
25.	
26.	
27.	
28.	
29.	
30.	
31.	

ProDemos

32.	
33.	
34.	
35.	
36.	
37.	
38.	
39.	
40.	
Aantal blanco stemmen	
Aantal ongeldige stemmen	
Totaal aantal ingeleverde stemmen (incl. blanco en ongeldig)	

Bijlage 4: Standaardpersbericht

Scholierenverkiezingen op [naam school]

Van woensdag 1 tot en met dinsdag 14 november organiseert ProDemos – Huis voor de democratie en rechtsstaat voor de 30^e keer de landelijke Scholierenverkiezingen. Deze schaduwverkiezingen geven een indruk van hoe de Nederlandse politiek eruit zou zien als jongeren het voor het zeggen hadden.

[Naam school] zal op **[datum]** met **[aantal]** leerlingen (uit [specificatie klassen]) aan de Scholierenverkiezingen deelnemen. De stemming (zie scholierenverkiezingen.nl) is geopend van 08.00 tot 16.00 uur.

Naar verwachting zullen de meeste leerlingen op onze school stemmen op **[dag datum]** tussen **[tijd]** en **[tijd]** uur.

De leerlingen ontvangen bij aankomst in het stemlokaal een stembiljet waarmee een stem kan worden uitgebracht. Een stembureau, bestaande uit **[X]** leerlingen (en/of) **[X]** docenten, ziet toe op het eerlijke verloop van de verkiezingen. Elke leerling krijgt één stembiljet uitgereikt.

Uitslag

De uitslag van **[naam school]** en die van alle andere deelnemende scholen zal op dinsdag 21 november omstreeks 17.00 uur worden bekendgemaakt tijdens een feestelijke persconferentie. Daarna wordt de uitslag gepubliceerd op scholierenverkiezingen.nl.

Meer informatie

- Over de verkiezingen op onze school:
[Naam school] [Naam docent] [Telefoonnummer]
- Over de Scholierenverkiezingen algemeen:
ProDemos
Hester IJgosse, projectleider Scholierenverkiezingen
070 757 02 00 / scholierenverkiezingen@prodemos.nl
scholierenverkiezingen.nl